

50maddede

Polisiye Edebiyat

ALPER KAYA

© KARAKARGA YAYINLARI 413

*Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.*

50 Maddede Polisiye Edebiyat

Alper Kaya

Genel Yayın Yönetmeni: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.Ş.

Üretim Koordinatörü: Semran Karaçayır

Editör: Mesud Topal

Kapak Tasarım: Sedat Gösterikli

Sayfa Düzeni: Melike Doğan

Sosyal Medya-Grafik: Mesud Topal-Nursefa Üzümler Kalender- Samet Ersöz

Reklam ve Tanıtım: Işıl Ilgıt Şimşek-Selen Çavuşoğlu

1. Baskı: Nisan 2023

ISBN: 978-625-8360-29-5

KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.

Yayıncı Sertifika No. 43196

Adres: Abdi İpekçi Cad. No. 31/5

Nişantaşı / İstanbul

Tel. (0 212) 252 22 42

Faks: (0 212) 252 22 43

 karakarga.com info@karakarga.com
 [karakargayayinlari](https://www.facebook.com/karakargayayinlari) [karakargayayinlari](https://www.instagram.com/karakargayayinlari)
 [karakargayayin](https://twitter.com/karakargayayin)

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Maltepe Mahallesi Hastane Yolu Sokak

No. 1/6 Zeytinburnu - İstanbul

Tel. 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No. 48625

ALPER KAYA

50^{maddede}
Polisiye
Edebiyat

İçindekiler

POLİSİYE: NE, NEDİR? s9
POLİSİYE KAÇ TÜRE AYRILIR? s11
POLİSİYENİN KURALLARI s17
POLİSİYE ve SUÇ İLİŞKİSİ TÜRKİYE'DE POLİSİYE ROMANLAR AZ DAHA YASAKLANIYORDU s29
İLK KATİL BİR MAYMUNDU s35
POLİSİYENİN KURUCU BABALARI s41
BÜTÜN DEDEKTİFLER ONUN PALTOSUNDAN ÇIKTI: SHERLOCK HOLMES s45
POLİSİYENİN KRALİÇESİ s51
GERÇEK AJANDAN, AJAN HİKÂYELERİ: s55
HERKESTEN ÖNCE ONLAR VARDI: ÇİN POLİSİYELERİ s59
POLİSİYE KAÇ DERECEDE DONAR? s63
YARINSIZ ÜLKE s67
BİLİNMEYEN'DEN, KARA ROMANA BİR YOLCULUK s73
GIALLO s77
ALMANYA: ACI VATAN s83
EKOSE POLİSİYE s91
GÜNEY AMERİKA'DA POLİSİYE s95
KARA ROMANDAN DOĞAN FRANSIZ POLİSİYELERİ s99
PEKİ, NEDİR BU ALTIN ÇAĞ? s103
TEZE KARŞI ANTİTEZ: HOLMES'E KARŞI PEDER BROWN s107
SHERLOCK HOLMES, SULTAN ABDÜLHAMİD İLE GÖRÜŞTÜ MÜ? s109
AGATHA CHRISTIE'NİN KAYIP GÜNLERİ s113
BEBELERE BALON: ÇOCUK POLİSİYELERİ s117

DEDEKTİFİ İNSAN OLMAYAN BİR SERİ: FELIDAE	s121
KARAKTER YARATIM USTASI: LAWRENCE BLOCK	s125
BAŞ KARAKTERİ ÖLDÜĞÜ HÂLDE DEVAM EDEN BİR SERİ	s129
POLİSİYENİN ALFABESİNİ YAZAN KADIN: SUE GRAFTON	s133
POLİSİYE ROMANLARDA CİNSİYETÇİLİK İZLERİ	s135
GERÇEK SUÇUN BİTTİĞİ YERDE, POLİSİYE BAŞLAR	s143
BİLİMKURGU DA POLİSİYEYE DAHİL	s147
MAHKEME POLİSİYELERİ	s151
BİZİM DE KURUCU BABAMIZ VAR	s155
TEFRİKA KÜLTÜRÜ İLE YOĞRULMUŞ OSMANLI POLİSİYELERİ	s159
MAHLASLI TÜRK POLİSİYECİLERİ	s163
EN UZUN SOLUKLU TÜRK POLİSİYE SERİSİ	s167
PEKİ YA YERLİ SHERLOCK?	s171
YERLİ MAYK HAMMER RÜZGÂRI	s175
KİMİN BU YEŞİL ELMALAR?	s179
ASPAVA'NIN MUCİDİ	s181
TÜRK POLİSİYESİ ÇOK SATAN VE ÇOK YAZAN İLE TANIŞIYOR...	s185
POSTMODERN POLİSİYELER	s189
DEDE KORKUT SUÇA BULAŞIRSA...	s195
QUEER POLİSİYELER	s197
ORTAM SANAL, SUÇ GERÇEK	s201
TÜRKİYE'DE GEÇEN YABANCI POLİSİYE ROMANLAR	s205
BİZİM DE CASUSLARIMIZ VAR	s209
EDEBİYATTAN SİNEMAYA	s215
ÇİZGİ ROMANDA POLİSİYE	s219
TÜRKİYE POLİSİYE YAZARLARI BİRLİĞİ	s223
KRİSTAL KELEPÇE ÖDÜLLERİ	s231
KAYNAKÇA	s239

Polisiye araştırmalarıyla ülkemizin okur yazarları
için bir kutup yıldızı misyonu taşıyan
Erol yepazarcı'ya ithafen...

Açtığı yol olmasaydı, yryemezdik.

1

POLİSİYE: NE, NEDİR?

Bir suçlu, bir maktul (veya suçtan etkilenen), bir de dedektif figürünün olduğu her şey polisiye midir? “Kan çıkmazsa polisiye olmaz” mı? Katili baştan öğrenirsek hikâyenin bütün heyecanı kaçır mı? Postmodern polisiye olur mu? Dostoyevski polisiye yazmış mıdır? Dede Korkut suça bulaşmış mıdır? Mahlasla yazanlar, polisyeden utandıkları için mi bu yolu tercih etmiştir? ‘Gerçek’ bir polisiye, suçluyu ele verir mi? Ya da ele vermişliği hiç olmuş mudur?

Polisyede ne nedir, nasıl olur (veya nasıl olmaz) gibi klişeleşmeye teşne soruların bir adım ötesine geçerek 50 maddede polisiye edebiyata göz atmaya hazırsak, başlayalım.

Hâlâ sözlük kullananlar kalmış mıdır bilmiyorum ama ben çoğu zaman kullanıyorum. Biri resmi, biri gayri resmi iki ayrı sözlükten polisiyenin karşılığını irdeleyerek bu yolculuğa çıkmayı tercih ediyorum.

TDK, “polisiye” kelimesinin Fransızca ‘policier’ kelimesinden dilimize geçmiş bir sıfat olduğunu belirtiyor. Kelime anlamı olarak ise “Konusu polislin ilgilendiği alanlarda olan (olay, roman, film vb.)” karşılığını getiriyor. ¹

Ekşi Sözlük ise TDK’ye kıyasla (bence) biraz daha doğru bir tanımlama yapmış. 2000’li yıllarda ‘robin’ isimli kullanıcının yazdığı (ve ‘polisiye’ başlığındaki ilk karşılık olan) girdide şu ifade bulunuyor: “araştırılası olayları konu edinen öykü / roman türü” ²

İki tanımlamanın bileşimi ise ilk sorumuza bizi geri döndürüyor: “Bir suçlu, bir maktul, bir de dedektif figürünün olduğu her şey polisiye midir?”

Peki üçü de aynı kişi olabilir mi?

Kabul ediyorum: Biraz kafanız karışmış olabilir... Sisler yavaşça dağılıp, ortalığı güzel bir manzaraya bırakana dek sabretmenizi tavsiye ederim.

1 <https://sozluk.gov.tr>, e.t.15.12.2022.

2 <https://eksisozluk.com/entry/133564>, e.t. 27.12.2022.

2

POLİSİYE KAÇ TÜRE AYRILIR?

Elbette ilk yazılmaya başlandığı anda türlere ayrılmadı ama tarihsel süreçte polisiye edebiyat, alt türlerle çeşitlenerek zenginleşti. Fakat bu gelişimi salt türücü bir bakış açısıyla ele almak, biraz eksik veya kalıplaşmış bir yaklaşım olacaktır.

Zira Pierre Boileau ve Thomas Narceiac ikilisinin 1964 yılında okuyucularla buluşmuş olan yapıtları *Le Roman Policier*'de geçen şu ifade bize polisiyenin nasıl olup da dallanıp budaklanan, yıkılması güç bir ağaca dönüştüğünün net izahını yapacak:

“Polisiye roman, türlere göre alt bölümlere ayrılmaz. Sadece tarihsel olarak farklı biçimler içerir.”

Peki tarihsel süreçte polisiyenin gösterdiği gelişime göre ortaya konulan biçimlerine nasıl isim-

ler verildi? Doğrusu bu biçimleri, özellikle polisiye okur-yazarlığına adım atma konusunda hevesli olan ama nereden başlayacağını tam olarak kestiremeyenler için önemiştir. Çünkü herkesin ilgisi farklı noktalarda daha fazla artıyor. Söz konusu artış ise okur-yazarlığı hiç şüphe yok ki olumlu yönde etkiliyor. Bakalım biçimsel açıdan gelişimi nasıl özetleyebiliriz?

Andre Vanoncini, bu konuda bizim imdadımıza yetişiyor ve polisiye roman türlerini şu başlıklar ile sıralıyor:

1. **Sorun Roman**: Bu tarz polisiyelerde temel konu suç ve muammadır. Romanda ceset ve cinayet üzerine kurulan suç unsuru ve muamma; soruşturucunun soruşturmasından sonra suçlunun bulunması ile çözüme kavuşuyor ve bütün kurgu sınırlı biçimde, donuk bir yapıda ve geçmiş ele alıyorsa bu yapıt bir 'sorun roman'dır. Sorun romanda başlıca amaç, suçlunun bulunmasıdır.

2. **Kara Roman**: Romanda dinamik bir yapıda görev verilmiş bir soruşturucunun soruşturması katil / suçlu ya da yardımcıları tarafından baltalanıyor, ilk suçun / cinayetin ardından yeni suç / cinayetler işleniyor, bu minvalde suçlunun hem geçmiş fiili ortaya çıkarılıyor hem de gelecek fiillerinin önlenmesi için

çaba sarf ediliyorsa; sonuç ise hem psikolojik hem de sosyal açılara değiniyorsa bu bir 'kara roman'dır. Kara romanda amaç, suçlunun bulunmasının yanı sıra cinayete / suça yol açan sosyal ve psikolojik koşullarla da ilgilenmektir.

3. Şüphe – Gerilim Romanı (Suspence): Okura gittikçe artan bir gerilim yaşatmasının yanı sıra gerilim unsurlarını kendisine, katile veya kurbanına özgü psikolojik sorunsalları derinleştirmek için başarıyla kullanmaktadır. Okurun heyecanını ve gerilimini artırmayı; bireysel sorunları anlama olanağı sunmayı amaçlamaktadır. Bireyselliğe dönük getirdiği çözümleme; sıkıştırılan ve kovalanan bireyin öyküsünün anlatılması ile 'thriller' olarak nitelendirilen yapıtlardan ayrılmaktadır.

4. Heyecan – Korku Romanı (Thriller): Bu romanda önemli olan heyecanın ve gerilimin mümkün merteye en üst düzeyde tutulmasıdır. Heyecan – Korku romanları 2. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan teknolojik gelişmeler, uluslararası siyasetin kazandığı önem ve bu çerçevede ortaya çıkan ülke-arası mücadele gibi unsurlardan destek alarak dozu gitgide artıran gerilim ve heyecan dolu yapıtlardır. ³

3 Andre Vanoncini. Polisiye Roman. Çev. Galip Üstün, İstanbul: İletişim Yayınları Cep Üniversitesi, 1995.

<https://parsomenedebiyat.com/2023/01/01/yesil-el-mayi-isirmek-nazim-hikmetin-imzasiz-romani-nasil-basildi-basar-basarir/>

<https://www.idefix.com/yazar/ahmet-umit/s=218019#/page=1/sort=newness,desc/personid=218019/price=-1,-1/hs=false>

<https://www.guvenliweb.org.tr/blog-detay/bilimsim-suclari-hakkinda-bilinmesi-gerekenler-i>

<https://www.theguardian.com/books/2022/aug/03/top-10-books-about-cybercrime-dan-malakin-the-box>

https://www.goodreads.com/author/show/18077.Barbara_Nadel

<https://www.kitapyurdu.com/yazar/jason-goodwin/1106.html>

<https://www.goodreads.com/series/43795-kamil-pasha>

<https://www.soylentidergi.com/2000lerden-80lere-dogru-turkiyede-gecen-yabanci-polisiyeler/>

<https://www.cinairoman.com/posts/1370>

<https://www.tsa.org.tr/tr/yazi/yazidetay/401/turk-sinemasinda-ilk-polisiye--yilmaz-ali>

<https://221bdergi.com/turk-sinemasinda-ilk-polisiye-kurgulu-filmler/>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kaktus-polisiyede-bu-yil-odul-yok-39155269>